

Fredrik Bakman
Put do kuće
svakog jutra sve je duži

Preveo sa švedskog
Nikola Perišić

Laguna

Naslov originala

Fredrik Backman

OCH VARJE MORGON BLIR VÄGEN HEM LÄNGRE OCH LÄNGRE

Copyright © Fredrik Backman 2017

Published by agreement with Salomonsson Agency

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Onome
ko pamti
nekog
ko je zaboravio

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

NEŠTO

NALIK NA PREDGOVOR

Ovo je priča o tome kako izgleda kada izgubite svoje uspomene pre nego što stignete do kraja života. Da budem sasvim iskren prema vama, ovo u stvari i nije trebalo da bude knjiga. Ovo je bio samo pokušaj da razjasnim nešto što se događalo u meni, a pošto sam od onih koji se više osećaju kao svoji na svome kada pišu nego kada govore, ponekad moram da vidim svoje misli ispisane slovima da bih shvatio šta osećam.

Tekst sam objavio na svom blogu, gde se nalazio nešto više od godinu dana, uz želju da oni čitaoci kojima se nešto u njemu dopadne doniraju iznos po svom izboru u dobrotvorne svrhe. Zatim je tekst, iskreno govoreći, započeo sopstveni život, i sada je knjiga koja u stvari i nije trebalo da bude knjiga ipak postala knjiga, uprkos svemu. Sa papirnim stranicama, omotom i svim ostalim.

Moj celokupan autorski honorar ide Fondaciji za mozak (*Hjärnfonden*), organizaciji koja prikuplja novac za istraživanje o oboljenjima mozga. Dakle, ako vam se nešto bude dopalo u ovoj knjizi, onda će korist biti dvostruka, a opet, ako vam se u ovoj knjizi ne bude dopalo baš ništa, novac će ipak biti iskorišćen za dobar cilj. Nadam se da vam ova pogodba zvuči prihvatljivo.

Jer eto čime se ova priča bavi: mozgom. Tom misterijom-rugalicom unutar naših glava koja nam je omogućila da otkrijemo svemir, ali joj se živo fućka da nam omogući da otkrijemo tajne o sebi samima. Želja mi je bila da pokušam da ispričam nešto o tome šta se događa kada mozak napusti zemlju pre nego što to učini naše telo. I tako su nastala ljubavna pisanca između jednog starca i njegovog unuka, između jednog mladića i njegove velike ljubavi, i između jednog oca i njegovog sina.

Ovo je, dakle, moj mali pokušaj da se uhvatim ukoštac sa svim onim strahovima uzrokovanim time što nas neki od najvećih mozgova za koje znam polako napuštaju, a mi koji ostajemo moramo na neki način da se pomirimo s time da će nam nedostajati neko ko je i dalje tu. Pretpostavljam

da je sve počelo kada sam čuo intervju u kom je jedan od mojih idola rekao: „Najgora stvar u vezi sa starenjem jeste što više nemate ideja.“ Te reči mi nikada zaista nisu izašle iz pamćenja, ta tuga je ostala u meni: mašta može da odustane od svega pre nego telo. Pretpostavljam da je to jedno univerzalno osećanje, jer ljudi su čudni u tom smislu da se mnogi među nama više plaše starosti nego smrti. Ali šta s pričom o tome da nemate ideje? Da gubite maštu? Čitav svet mi se okrenuo naglavce, jer meni je mašta sve. Kada sam bio mali, stvarao sam ogromne izmišljene svetove i bežao u njih svaki put kada sam uplašen i sam i ne umem da se snađem u stvarnosti, a kao odrastao nastavio sam da ih stvaram, jer i dalje se ne snalazim baš sasvim dobro. Oni su mi spasli život. I tako je nastala priča o tome.

Dakle, kao što sam rekao, ovo nije trebalo da bude knjiga, ali mi je ipak veoma drago što se našla u vašim rukama, bez obzira na to gde ste je pronašli. Jer ova priča se iznad svega bavi vremenom. I zato vam hvala što ste joj posvetili svoje.

Fredrik Bakman

PUT DO KUĆE
SVAKOG DANA SVE JE DUŽI

ma jedna bolnička soba na kraju jednog života, a u njoj je neko nasred poda podigao zeleni šator. U njemu se budi jedan čovek, sav zadihan i preplašen, ne znajući gde se nalazi. Kraj njega sedi jedan mlađi čovek i šapuće:

„Ne boj se.“

Zar ovo nije najbolje od svih životnih doba, razmišlja jedan starac posmatrajući svog unuka, taj dečak je taman dovoljno veliki da razume kako svet funkcioniše, ali je i dalje dovoljno mlad da bi odbio da to prihvati. Stopala dečaka po imenu Noa ne dotiču zemlju dok mlatara nogama sa ivice klupe, ali mu glava doseže do kosmosa, jer nije živeo dovoljno dugo da bi dozvolio da mu neko zarobi misli na zemlji. Njegov deda sedi kraj njega i strašno je, strašno star, naravno, toliko star da su ljudi već digli ruke od njega i više mu ne prigovaraju da već jednom treba da se ponaša kao odrasla osoba. Toliko star da je za njega prekasno da odraste. Nije ni to doba baš toliko loše.

Klupa se nalazi na rubu trga. Još bunovan, Noa trepće u pravcu sunca koje izlazi sa druge strane.

Ne želi da prizna dedi da ne zna gde se nalaze, jer tako je oduvek izgledala njihova igra: Noa zažmuri, a deda ga odvede nekud gde nikada nisu bili pre. Ponekad dečak mora da žmuri čvrsto, čvrsto, dok deda i on četiri puta presedaju sa autobusa na autobus u gradu, a ponekad ga deda samo odvede u šumu iza kuće kraj jezera. Ponekad krenu čamcem, često toliko daleko da Noa zaspi, a kada odmaknu dovoljno daleko, deda šapne „otvori oči“, a Noa onda dobije mapu i kompas, i zadatak da izračuna kako da se vrate. Deda zna da će on uvek uspeti u tome, jer u dedinom životu je prisutno nepokolebljivo poverenje kada su u pitanju to dvoje: matematika i njegov unuk. Kada je deda bio mlad, jedna grupa žena i muškaraca je izračunala kako da tri osobe odlete na Mesec, i matematika ih je odvela čak tamo i zatim ih vratila kući.

Ali ovo mesto nema koordinata, odavde nema puteva, nijedna mapa ne vodi ovamo.

Noa se seća da ga je deda danas zamolio da zažmuri. Seća se da su se iskrali iz dedine kuće i zna da ga je deda odveo do jezera, jer dečak poznaje svaki zvuk i pesmu jezera, bilo da su mu oči

otvorene ili ne. Seća se vlažnih dasaka pod nogama kada su zakoračili u čamac, i ničeg više posle toga. Ne zna kako su deda i on dospeli ovamo, na klupu smeštenu na rubu okruglog trga. Mesto mu je strano, ali je sve u njemu poznato, kao da mu je neko ukrao sve stvari sa kojima je odrastao i smestio ih u pogrešnu kuću.

Nešto dalje se nalazi sto, istovetan onome u dedinoj radnoj sobi, s digitronom i papirom na kvadratiće za hvatanje beležaka. Deda tiho zvižduće neku tužnu melodiju, pa nakratko stane, da bi prošaputao:

„Trg se noćas ponovo smanjio.“

Zatim ponovo zvižduće. Kada ga dečak upitno pogleda, deda izgleda iznenađeno, kao da je tek tada shvatio da je reči izgovorio naglas.

„Izvini, Noanoa, zaboravio sam da se misli ovde čuju.“

Deda ga uvek zove Noanoa, jer mu se unukovo ime dopada dvostruko više od imena svih drugih ljudi. Stavlja ruku preko dečakove kose, ali je ne razbarušuje, samo pušta da mu prsti počivaju na njoj.

„Nemaš čega da se plašiš, Noanoa.“

Ispod klupe cvetaju zumbuli, i milion ručica se pruža sa stabljika, da zagrlj sunčeve zrake. Dečak prepoznaje cvetove, pripadaju baki i mirišu na Božić. Za drugu decu isto značenje možda imaju kolačići sa đumbirom i kuvano vino, ali ako ste nekada imali baku koja je volela sve što raste, onda vam je Božić uvek mirisao na zumbule. Između cvetova se presijavaju staklići i ključevi, kao da ih je neko čuvao u velikoj tegli, pa se zatim spotakao i ispustio je.

„Otkud svi ti ključevi?“, pita dečak.

„Kakvi ključevi?“, pita deda.

Starčeve oči su sada neobično sjajne, i on se ogorčeno kucka po slepoočnicama. Dečak zausti da nešto kaže, ali odustaje pošto je to primetio. Umesto toga sedi ćutke i radi ono što ga je deda učio za slučaj da se izgubi: osmatra okolinu, traži orijentire i znake. Klupa je okružena drvećem, jer deda voli drveće, zato što drveće čisto zabole šta ljudi misle. Siluete ptica uzleću sa njih, šire se po nebeskom svodu, oslanjaju se na vetrove pune poverenja. Preko trga korača jedan zmaj, zelen i

pospan, a u uglu leži pingvin sa otiscima ručica boje čokolade na stomaku i spava. Kraj njega sedi paperjasta sova sa samo jednim okom.

Noa prepoznaje i njih, jer su nekada bili njegovi. Deda mu je poklonio zmaja dok je još bio novorođenče, jer je baka rekla da nije prikladno davati novorođenčadi zmajeve kao plišane igračke, na šta je deda odgovorio da i ne želi prikladnog unuka.

Oni hodaju po trgu oko ljudi, ali su mutni, i kada dečak pokuša da se usredsredi na njihove oblike, promiču mu pred očima kao svetlo kroz venecijane-re. Jedan od njih se pridiže i maše dedi. Deda uzvraća mahanjem, trudeći se da deluje sigurno u sebe.

„Ko je to?“, pita dečak.

„To je... ovaj... ne sećam se, Noanoa. Davno je to bilo... čini mi se...“

I tako učuti, oklevajući, pa traži nešto po džepovima.

„Danas mi nisi dao mapu i kompas, ni nešto čime bih mogao da računam, pa ne znam kako da pronađem put do kuće“, šapuće Noa.

„Bojim se da nam te stvari ovde nisu od pomoći, Noanoa.“

„A gde smo, deda?“

Tada deda brizne u plač, tiho i bez suza, kako unuk ne bi primetio.

„Komplikovano je to objasniti, Noanoa. To je veoma, veoma komplikovano objasniti.“

Devojka stoji ispred njega i miriše zumbule, kao da nikada i nije bila nigde drugde. Kosa joj je stara, ali je vetar u njoj nov, i on se i dalje seća kako je izgledalo zaljubiti se, i to je poslednja uspomena koja će ga izdati. Kada se zaljubio u nju, kao da mu je postalo tesno u sopstvenoj koži. Zbog toga je plesao.

„Dato nam je premalo vremena“, kaže on.

Ona odmahuje glavom.

„Data nam je večnost. Deca i unuci.“

„Dobio sam te samo na tren“, kaže on.

Ona se na to smeje.

„Dobio si me za ceo život. Moj život.“

„Nije bilo dovoljno.“

Ona mu ljubi zglob na ruci, brada joj počiva na njegovim prstima.

„Nije.“

Polako hodaju putem za koji mu se čini da je išao njime i pre, ali se ne seća kuda vodi. Rukom čvrsto drži njenu i ponovo im je šesnaest godina, nema drhtavih prstiju ni čežnje u srcu. Njemu nešto u grudima govori da bi mogao da otrči do horizonta. Ali onda prođe tek jedan tren, a njega pluća više ne slušaju. Ona strpljivo zastaje, čeka pod bremenom njegove ruke, i sada je i ona stara, kao dan pre nego što ga je napustila.

On joj šapuće uz očne kapke:

„Ne znam kako da objasnim Noi.“

„Ja znam“, kaže ona, a dah joj pevucka uz njegovu grlo.

„Koliko je samo porastao, voleo bih da možeš da ga vidiš.“

„I mogu.“

„Nedostaješ mi, najdraža moja.“

„I dalje sam kraj tebe, ljubljena moja svađalice.“

„Ali sada samo u mojim sećanjima. Samo ovde.“

„Nema veze. To mi je ionako oduvek bio najdraži deo tebe.“

„Izmerio sam trg. Noćas se ponovo smanjio.“

„Znam, znam.“

Zatim mu briše čelo mekom maramicom, a na tkanini rastu crveni kružići, pa ga opominje:

„Krvariš, moraš da paziš kada ulaziš u čamac.“

On sklapa oči.

„Šta da kažem Noi? Kako da mu objasnim da ću ga napustiti i pre nego što umrem?“

Ona mu sklapa šake oko brade i ljubi ga.

„Ljubljeni moj mužu i prznice, objasnićeš ovo našem unuku onako kako si mu uvek sve objašnjavao: kao da je pametniji od tebe.“

On je drži sasvim uz sebe. Zna da će uskoro kiša.

Noa vidi da se deda postideo čim mu je rekao da je komplikovano za objašnjavanje, jer deda to nikada ne govori Noi. Svi ostali odrasli to govore stalno, Noin tata čak svaki dan, ali deda nikada.

„Nisam hteo da kažem kako će to tebi biti teško da razumeš, Noanoa. Hoću da kažem da je meni teško da razumem“, izvinjava se starac.

„Krvariš!“, ciknu dečak.

Dedini prsti posežu ka čelu. Usamljena kap krvi balansira na ivici duboke bore na koži, tik iznad obrve, leži tamo i bori se s gravitacijom skrivenom iza starosti tela. Naposletku pada, na dedinu košulju, a odmah za njom padaju još dve, baš kao kad deca skaču u more s mola, pa prvo jedno mora da se usudi da bi ga ostala sledila.

„Da... da, tako je, mora da sam... pao“, premeće deda po glavi, kao da je i to samo misao.

Ali ovde nema nečujnih misli. Dečakove oči se šire.

„Čekaj, pa ti si... ti si pao u čamcu. Sad se sećam! Eto, tako si se udario, a ja sam pozvao tatu!“

„Tatu?“, ponavlja deda.

„Da, ne boj se, deda, tata će uskoro doći po nas!“, uverava Noa dedu i tapše ga po podlaktici, umirujuće mu gladi rukom mišiće, sa umešnošću koja nadilazi ono što bi dečak njegovih godina trebalo da zna.

Dedine zenice uznemireno podrhtavaju, pa dečak odlučno nastavlja:

„Sećaš li se šta si uvek govorio kada smo išli na ostrvo, pecali i podizali šator? Sasvim je u redu i

ako se malo uplašiš, govorio si, jer ako se upiškiš, to će držati medvede podalje od nas!“

Deda upadljivo trepće kao da je Noa izgubio jasne konture, ali zatim starac nekoliko puta klima glavom, oštrijeg pogleda.

„Da! Jeste, tako sam ti rekao Noanoa, je l' da da sam ti tako rekao? Kada smo pecali. O, dragi moj Noanoa, koliko si porastao. Neverovatno si porastao. Kako ti ide u školi?“

Noa je primirio glas, pokušavajući da priguši drhtaje glasnih žica dok mu u srcu vlada uzbuna.

„Dobro mi ide. Najbolji sam u razredu iz matematike. Nego, ništa se ti ne brini, deda, tata uskoro dolazi po nas.“

Dedina ruka počiva na dečakovom ramenu.

„To je dobro, Noanoa, to je dobro. Matematika će uvek umeti da te vrati kući.“

Dečak je sada prestrašen, ali zna da ne bi trebalo to da pokaže dedi, pa viče:

„Tri zarez jedan četiri jedan!“

„Pet devet dva“, odmah odgovara deda.

„Šest pet tri“, vergla dečak.

„Pet osam devet“, smeje se deda.

